

Kronik

Kulturkalender

Kulturkalenderen, der udgives to gange om året i trykt udgave, giver et samlet overblik over efterårets og vinterens udstillinger, koncerter, foredrag og arrangementer. Det samme gør den elektroniske kulturkalender, som findes via adressen: < www.kb.dk >

H.O. Lange-Prisen

Det Kongelige Bibliotek og G.E.C. Gad A/S har indstiftet en forskningsformidlingspris i H.O. Langes navn. Prisen tildeles en person, en gruppe af personer, en institution eller lign., der gennem et enkelt værk, et livsværk, et kollektivt værk eller andre formidlingsformer har ydet en fremragende formidlingsindsats i Danmark af dansk eller udenlandsk forskning. Prisen, der er på 50.000 kr., uddeltes første gang den 18. september 2001. Se også omtale i forbindelse med uddeling af forskningsformidlingsprisen andetsteds i dette nummer af *Magasin*.

Bibliotheca Danica på nettet

Det Kongelige Bibliotek har genskabt *Bibliotheca Danica*, et stort kulturhistorisk værk, i elektronisk form. Nu er den elektroniske udgivelse, støttet af Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek, tilgængelig via Det Kongelige Biblioteks online katalog REX.

Bibliotheca Danica betyder "Det danske Bibliotek", d.v.s. den samlede danske bogbestand fra bogtrykkerkunstens genembrud. *Bibliotheca Danica* er hovedværket inden for dansk bibliografi og fungerer som nationalbibliografien over dansk litteratur udkommet mellem 1482 og 1830. Katalogen indeholder en systematisk ordnet fortegnelse over stort set alle trykte

bøger, småtryk og tidsskrifter i tidsrummet. Oprindeligt blev *Bibliotheca Danica* udgivet som trykt publikation i tre bind for mere end 100 år siden på basis af en særlig bevilling fra Rigsdagen.

Den ældste trykte bog i Danmark – og dermed den ældste bog i *Bibliotheca Danica* – er en beretning om tyrkernes belejring af Rhodos forfattet af Johanniterordenens vicekansler Guillaume Caoursin, der udkom på latin (*Descriptio obsidionis urbis Rhodie*) i 1482. Skriftet blev trykt i Odense af den tyske bogtrykker Johan Snell, der altså indførte bogtrykkerkunsten herhjemme. Den første trykte bog på dansk er en versificeret Danmarkshistorie, *Den danske Rimkrønike*, fra 1495. Trykkeren var Gotfred af Gehmen i København, hvor han som den første her i landet fik borgerskab som bogtrykker og grundlagde byens første trykkeri. Også denne bog findes naturligvis i *Bibliotheca Danica*.

Klassikerdagen

Klassikerdagen er stiftet af Samrådet for de Litterære Selskaber og Danmarks Biblioteksforening. De står sammen med Litteraturrådet, Det Kongelige Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bag Klassikerdagen, som den 25. september 2001 var viet dramatikeren Kjeld Abell i hundrede året for hans fødsel.

Thomasine Gyllembourg (1773-1856) bliver årets forfatter i 2002. Thomasine Gyllembourg, hvis forfatterskab omhandlede det borgerlige hverdagsliv, begyndte først at skrive, da hun var 54 år. Hun var gift med forfatteren og filologen P.A. Heiberg, med hvem hun fik sønnen Johan Ludvig Heiberg. Efter ni års ægteskab bad Thomasine Gyllembourg om skilsmisse og giftede sig siden med den svenske baron Gyllembourg-Ehrensward. Ved skilsmissen

mistede Thomasine Gyllembourg retten til at se sin søn. Omdrejningspunktet i hendes kreative år er da også hendes opgør med det patriarkalske samfund, som skilsmissemændene kendetegnede. Thomasine Gyllembourg skrev 28 fortællinger, dramaer og romaner, heriblandt *En Hverdagshistorie* og *Tø Tidsaldre*.

Klassikerdagen i 2002 finder sted tirsdag den 24. september.

Kulturnatten

På kulturnatten fredag den 12. oktober 2001 havde Diamanten i alt 4.768 gæster i tidsrummet 18 – 24. Kulturnatten i Diamanten bød på en bred vifte af arrangementer til de mange besøgende. Restaurant „søren k“, „Café Øieblikket“ og Gads Boghandel var åbne. I biblioteksdelen holdt Læsesal Øst og Læsesal Nord (”den gamle læsesal”) åben for alle, og i Dronningesalen blev Kristian Tafdrups kortfilm, *Kopisten*, vist. Blandt de medvirkende i filmen var Lars von Trier. Endvidere gav tidligere rektor for Rytmisk Musikkonservatorium, Olav Harsløf, en prøve på sit projekt om dansk rockhistorie.

Bogseminar

Fredag den 26. oktober 2001 løb *Bogseminar på Det Kongelige Bibliotek* af stablen. Rækken af Det Kongelige Biblioteks årlige endagsseminarer med aspekter af bogens historie som tema begyndte i 1991. En lang række af seminarbidragene foreligger trykt i *Nordisk Tidsskrift för Bok- och Biblioteksväsen, Fund og Forskning og Magasin*. I årene 1996-99 har seminaret på grund af Det Kongelige Biblioteks nybyggeri ikke kunnet gennemføres, men fra 2000 blev det genoptaget. Seminaret i 2001 havde et vidtspændende indhold. F.eks. talte Karsten Christensen, Københavns Universi-

tet, om H.O. Lange som bogbindshistoriker og fhv. forskningsbibliotekar, mag.art. Marie-Louise Berner holdt oplæg med titlen: En ny virkelighed erobres, men hvilken? Det tidligste fotografi i Danmark. Bogseminaret i 2002 bliver holdt fredag den 25. oktober.

Bind VI af Danske Provinstryk

Med bind VI afsluttes udgivelsen af *Danske Provinstryk 1482-1830*, et hovedværk inden for den historiske del af dansk nationalbibliografi. Værket er i sin tid igangsat af forhenværende førstebibliotekar for Danske Afdeling, dr. phil. Erik Dal og er udarbejdet af bibliotekar Grethe Larsen. Bind I udkom i 1994. Værket kunne have haft en umådelig lang undertitel: Bibliografi over bøger, småtryk og blade trykt i det nuværende Danmark (uden for København) 1482-1830, ordnet efter, by, bogtrykker og trykkeår - til brug for lokal-, person-, erhvervs- og boghistoriske undersøgelser. Hertil kan føjes, at også nutidens interesse for læsevaner kan finde støtte her. Bibliografien omfatter 4730 titler fra 24 byer fordelt på fem regionale bind. Bind VI indeholder fællesregistre og afsluttes af tre supplerende afsnit: Rettelser og tilføjelser, Supplement med et mindre antal nye titler samt Ikke-lokaliserede tryk. Værket er støttet af en lang række legater og fonde, bl.a. Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd.

Inka-kroniken på nettet

Håndskriftafdelingen har udarbejdet en internet-udgave på spansk og engelsk af den peruvianske inkaætling, Guaman Pomas berømte manuskript: *Nueva corónica y buen gobierno* fra 1615. Manuskriptet, der er på næsten 1200 sider, heraf 398 helside-stegninger af enestående dokumentarisk

betydning for forståelsen af livet blandt og spaniernes overgreb mod den indianske befolkning i Andes-området i det 16. århundrede, er optaget på UNESCO's særlige beskyttelsesliste „Memory of the World”. Projektet er et resultat af internationalt samarbejde, idet professor i latinamerikansk litteratur ved Yale University, USA, dr. Rolena Adorno, har været tilknyttet som faglig konsulent, og bla. forfattet en ny introduktion, der også er udgivet selvstændigt i bogform på engelsk og spansk *Guaman Poma and His Illustrated Chronicle from Colonial Peru: From a Century of Scholarship to a New Era of Reading. / Guaman Poma y su crónica ilustrada del Perú colonial: un siglo de investigaciones hacia una nueva era de lectura*, der kan købes i Gads Boghandel. Den digitale udgave findes på adressen: < www.kb.dk/elib/mss/poma/ >

Vinkler på viden

I Diamanten har Danmarks Humanistiske Forskningscenter i løbet af efteråret afholdt otte forelæsninger om forskning. Formålet har været at formidle den forskning, der finder sted på forskningscentret. De otte forelæsninger *Vinkler på viden* var den første forelæsningsrække i en serie, som centret afholder på Det Kongelige Bibliotek i de kommende forårs- og efterårssemestre. Yderligere oplysninger om forelæsningsprogram kan ses på < www.humanities.dk >

Koncert med Gisela May

Tirsdag den 2. oktober 2001 gæstede Gisela May, den legendariske Bertold Brecht- og Kurt Weill-fortolker, Danmark. Gisela May gav koncert i Det Kongelige Biblioteks Dronningesal. Igennem et langt liv har den nu 76 årige Gisela May optrådt på de største scener overalt i verden, bl. a. på Sydney Operaen, på Piccolo-Scenen i Milano, i Paris,

i USA. Sidste gang 'die May' gav koncert i Danmark var på Aveny Teatret i 1988. Programmet for koncerten i Dronningesalen bestod bl. a. af de kendeste Brecht/Weill-sange: *Surabaya-Johnny*, *Barbara-Song*, *Bilbao-Song* og *Annas Prolog* fra *De 7 Dødsyndere*.

Musik og udstillingskoncerter

Efteråret bød på en bred vifte af musiktilbud, der spændte lige fra *Autum Jazz Festival - en aften i bossa novaens tegn*, over *Klassisk persisk musik*, til *Fra Mozart til Pärt - 200 år på 2 dage*. Hertil kom en række debutkoncerter fra Det Kongelige Danske Musikkonservatorium og Danmarks Radios klaverfestival.

Udstillingskoncerternes program omfattede 3 koncerter: D. 15. 9.: *Fra Leipzig til København* ved Copenhagen Classic og pianisten Christina Bjørkøe med værker af Niels W. Gade (1817-1890), Louis Glass (1864-1936) og Robert Schumann (1810-1936); d. 13. 10.: *Ånden fra Italien* ved mezzosopranen Mette Christian Østergaard, pianisten Leif Greibe og Sokkelund Sangkor dirigeret af Morten Schuldt-Jensen med en lang række danske komponister, der er inspireret af Italien, samt værker fra Italien, der har inspireret danske komponister; d. 24. 11.: *Musik til Frederik IV* ved Øresunds Barokensemble med værker, som formentlig har været spillet ved hoffet, af tyskeren Reinhard Keiser, italieneren Antonio Vivaldi (værker dediceret til kongen), italieneren, kgl. dansk kapelmester Bartolomeo Bernardi og tyskeren F.E. Niedt. De to første koncerter blev introduceret og præsenteret af forskningsbibliotekar Anne Ørbæk-Jensen, den tredje af overassistent Jens Egeberg, Musikafdelingen.

Carl Nielsens symfonier

I juli udkom 1. og 6. symfoni i *Carl Nielsen Udgaven* ved Det Kongelige Bibliotek, udgivet af henholdsvis forskningsbibliotekar Peter Hauge og tidligere forskningsbibliotekar Thomas Michelsen. Hermed foreligger samtlige Carl Nielsens seks symfonier i den nye udgave, gennemrevideret på musikfilologisk grundlag til glæde og gavn for såvel det praktiske musikliv som musikforskningen.

Det reviderede nodemateriale har allerede været benyttet ved dirigenten Michael Schönwandts meget roste CD-indspilning af Nielsens symfonier med Radiosymfoniorkestret.

For første symfonis vedkommende bliver der dermed for første gang mulighed for at studere den alternative passage på 33 takter i fjerde sats, som Carl Nielsen komponerede i 1928 - næsten 40 år efter værkets fremkomst - og som han bad komponisten Ebbe Hamerik om at instrumentere. Passagen er radikalt ændret i forhold til den velkendte version af symfonien; den gengives i partitur i et appendiks.

Diamantklubben

Diamantklubben er Det Kongelige Biblioteks kulturklub. Med udgangspunkt i biblioteket og dets unikke samlinger tilbyder klubben kulturelle oplevelser, der spænder fra foredrag, over koncerter og udstillinger til film og debat.

Fuldmåneaftenerne er den faste tilbagevendende begivenhed med en bred kulturel indgangsvinkel.

Hvert forår og efterår afholdes en foredragsrække à fem foredrag. De fem foredrag er samlet under en fælles titel. I efteråret 2001 var temaet *Det Noble Selskab*, mens foråret 2002 byder på *Biografier*.

Med Den Sorte Diamant har biblioteket fået

en af Københavns bedste koncertsale.

Blandt de mange koncerttilbud kan nævnes Udstillingskoncerterne, der tager afsæt i biblioteks store samling af noder. Temaet for forårets udstillingskoncerter er *mellemkrigstiden*.

Medlemskab af *Diamantklubben* giver en række fordele:

- Fire årlige medlemsblade med information om sæsonens kulturelle begivenheder.
- Magasin, kulturtidsskrift fra Det Kongelige Bibliotek, udsendes fire gange årligt.
- Fuldmåneaftener – den faste månedlige medlemsaften med film, koncerter, foredrag, debat og meget mere.
- Spar op til 50 pct. på koncerter i Dronningesalen.
- Gratis entre til alle udstillingskoncerter (gælder fra 01.01.02).
- To årlige foredragsrækker à fem foredrag – normalt med gratis adgang for medlemmer.
- Fri adgang til udstillingerne i Det Kongelige Bibliotek og Det Nationale Fotomuseum.
- Førstedagsomvisninger: Særomvisninger i udstillingerne med gratis foredrag på første officielle åbningsdag.
- Rabatter i Gads boghandel i Diamanten.
- Ti pct. rabat på kulturmenuen i restaurant søren k – rabatten omfatter to personer pr. medlemskort.

Priser. Enkelt: 195 kr. Enkelt: Studerende/pensionist over 65 år: 120 kr.

Par: 270 kr. Par: Studerende/pensionist over 65 år: 170 kr.

Meld dig ind på <www.kb.dk> eller tel. 3848 1180.

Udstillinger

Efterårsudstillingen 2001: 13 rigtige? - Danske Nobelpriser gennem 100 år

I 2001 er det 100 år siden, Nobelprisen blev uddelt første gang. 100-års jubilæet fejres fra dansk side bl.a. med udstillingen *13 rigtige?*, der er skabt i et samarbejde imellem Det Kongelige Bibliotek, Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek og Steno Museet i Aarhus. Den vises i efteråret på Det Kongelige Bibliotek og flytter til Århus i foråret 2002.

Udstillingen sætter fokus på de 13 danskere - alle mænd - der har modtaget en Nobelpris, verdens mest eftertragtede videnskabelige hædersbevisning. Med personlige genstande, manuskripter, fotos og andre effekter gives et portræt af de enkelte prismodtagere og det arbejde, der førte til pristildelingene. En del af udstillingen omtaler de 42 andre danskere, som man ved har været indstillet til prisen. Nobelarkiverne er nemlig kun offentligt tilgængeligt vedrørende materiale ældre end 50 år. Også Alfred Nobel, nobelprisens indstiftelse og prisen som fænomen er inddraget. Indtil nu er godt 700 personer eller organisationer over hele verden blevet tildelt prisen inden for områderne: fysik, kemi, fysiologi/medicin, litteratur, fredsarbejde og økonomi. Nobelprisen og de mange penge, der følger med æren, har fra starten fået opmærksomhed af enorme dimensioner. Ved prisuddeling den 10. december 2001, fulgte der ti millioner svenske kroner med medaljen og det personlige diplom.

Bogen *Neighbouring Nobel: The History of Thirteen Danish Nobel Prizes*, redigeret af Henry Nielsen og Keld Nielsen (Århus Universitetsforlag, 2001), danner udgangspunkt for udstillingen. I forbindelse med

udstillingen i Det Kongelige Bibliotek udkommer en dansk udgave: *Nabo til Nobel. Historien om tretten danske Nobelpriser*. I anledning af udstillingen afholdt Det Kongelige Bibliotek en offentlig foredragsrække *Det Noble Selskab*, der over fem aftener fortalte om nogle af de 13 danskere, som indtil nu har modtaget prisen.

Udstillingen vises i Rotunden på Det Kongelige Bibliotek indtil 17. januar 2002. Herefter vises den på Steno Museet i Aarhus i perioden 8. februar-8. september 2002.

En flyvende tegner: Otto Nielsen

Museet for Dansk Bladtegning udstiller studier, tegninger og akvareller af Otto Nielsen. På udstillingen *En flyvende tegner* vises tegninger fra New York og Paris, Japan og Jamaica og ikke mindst Grønland og Norge. I en række skitsebøger fra donationen til Museet for Dansk Bladtegning kan man se den ene poetiske akvarel efter den anden fra rejser på den nordlige halvkugle, Alaska, Grønland og Skandinavien.

Otto Nielsen skrev flere bøger og illustrerede ligeledes adskillige andre, men hans største præstation er dog de 1.600 tegninger, som illustrerede Mogens Boisens nyoversættelse af *1001 Nats Eventyr* fra 1976-80.

Gennem hele sin karriere tegnede Otto Nielsen kvinder og forbindelsen mellem de utallige kvindestudier, som findes i donationen, og illustrationerne til *1001 Nats Eventyr* er oplagt. Her vises blot et lille udsnit af de mange skitser. Udstillingen vises på Gallerigangen og varer til 9. februar 2002.

Dansk-russiske forbindelser igennem 500 år. Udstilling i Moskva

D. 26. oktober åbnede en stor udstilling i Moskva om dansk-russiske forbindelser igennem 500 år, d.v.s. siden de første

forbindelser etableredes i 1493. Den er arrangeret af Rigsarkivet og Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med den statslige russiske arkivstyrelse og varede november ud. Den var en revideret udgave af den store udstillingen i København i 1995. Åbningen foretoges af den russiske minister for arkiverne Vladimir Kozlov sammen med direktør Erland Kolding Nielsen og rigsarkivar Johan Peter Noack. Udstillingen er fra dansk side udarbejdet af arkivarerne Margit Mogensen og Peter Buntzen, Rigsarkivet, og ass. forskningsbibliotekar Boris Weil, Det Kgl. Bibliotek. Udstillingen var støtte af Kulturministeriet.

Forårsudstillingen 2002: Skriftens forvandlinger

Orientalisk og Judaistisk Afdeling arrangerer i foråret 2002 en udstilling under ovennævnte titel.

Udstillingens sigte er at vise skriftens udvikling og dens forskelligartethed, funktionelt såvel som kunstnerisk, med genstande som illustrationer heraf: skriften er overordnet, genstandene indordnes.

Skriften ses som kommunikationsmiddel og som ornament, med hovedvægten på dens asiatiske, mellemøstlige og nordøstafrikanske oprindelser.

Udviklingen fra billede over idé til lydtegn illustreres: det begyndte med piktogrammer, billedtegn, fx en cirkel til at gengive solen; fortsatte over ideogrammer, begrebstejn, fx en cirkel med en streg igennem til at gengive begrebet „i midten“; og ender med lydtegn, der refererer til enkeltlyd i udtalen af ordene. I monterne lægges genstande fra Det Kongelige Biblioteks samlinger og fra andre danske institutioner, blandt andre Nationalmuseet og Davids Samling. Den ene langvæg giver rationelle oplysninger, den anden kunstneriske oplevelser. Dia-

projektorer viser serier af kalligrafi på arkitektur, og pc'er giver mulighed for leg med fremmede alfabeter og tegnsystemer. Herboende arabiske og japanske kalligrafer vil jævnligt demonstrere deres kunst i udstillingen.

Og i anledning af udstillingen søges en bog om skriften udgivet, skrevet af særligt sagkyndige ved universiteterne i København og Århus og ved Det Kongelige Bibliotek.

Eksterne udstillinger

Småtrykssamlingen i Danske Afdeling har bidraget med materiale til udstillingen *Inspiration eller plagiat* 20.9.-6.1.2002 på Kunstindustrimuseet, der bl.a. omfattede salgskataloger fra Anva, Ikea og Daells Varehus.

Erhvervelser

Musikafdelingen

- Omfattende samling af tryk og manuskripter med musik af Leif Kayser, overdraget biblioteket af boet efter Leif Kayser.
- Større samling af værker af komponisten Ole-Carsten Green i autograf.
- En samling håndskrevne melodier til sange af Jesper Jensen, erhvervet hos Steen Frisch.

Orientalisk og Judaistisk Afdeling

I oktober modtog Orientalisk og Judaistisk Afdeling en boggave fra The Japan Foundation for en værdi af 20.200 kr. Bøgerne er på engelsk om japansk historie, religion og kultur. De dækker en del mangler i Det Kongelige Biblioteks samling af bøger om Japan.

Håndskriftafdelingen

- Paul V. Rubow, litteraturhistoriker, professor (1896-1972): Manuskripter.
- Ernst Klæbel, f. 1917, direktør: Breve, personalia, manuskripter, tryksager.
- Harald og Else Moltke, forfattere: Arkiv.
- Carl Th. Dreyer: *Ordet* af Kaj Munk. Bearbejdet for film af Carl Th. Dreyer.
- Kaj Munk: Egenhændigt håndskrevet drejebog til *Ordet*.
- Carl Nielsen: 3 breve til kemi-professor Einar Biilmann, 1925-26.
- Henrik Pontoppidan: 122 breve til forfatteren Niels Jeppesen, 1910-1942.
- Harald Kidde: Dagbog sommer-efterår 1898.
- Georg Brandes: 85 breve til Léontine Arman de Caillavet [Mme de Caillavet] (1902-1909).
- Leck Fischer: Efterladte papirer.
- Albert Naur, maler, 1889-1973: Efterladte papirer: Breve, manuskripter, tryksager.

Enestående middelaldermanuskript

Med den såkaldte "Haderslev-Bibel" har Det Kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling erhvervet den ældste hele bibel fra dansk område, der kendes. Den komplette middelalderbibel er af stor relevans for studier af dansk middelalder. Håndskriftet har fået navn efter sin latinske indskrift, der i dansk oversættelse lyder: "I det Herrens år 1310 købte broder Knud provincialprior fra konventet i Haderslev denne bibel af de midler den herre kongen af Norge skænkede." Broder Knud var, som provincialprior, den øverste leder af Dominikanerordenen i Danmark. Den forholdsvis lille bibel (omtrent syv centimeter høj, elleve centimeter bred og seks centimeter tyk) indeholder foruden bibel-

teksten mange praktiske tilføjelser i form af tekster til helgendage, lister over bibelord til at indlede prædikener med, citater og stikord. Det vides ikke, hvor Haderslev-Bibelen oprindeligt stammer fra. Velux Fonden bevilgede en mio. kr. til købet, og staten har suppleret med de resterende godt 300.00 kr.

Boghistoriske Samlinger

Philipp Melanchthon: *Loci communes theologici*. Leipzig: Valentin Papst. 1548. Bogen indeholder en metodisk fremstilling af den protestantiske teologi. Det Kongelige Bibliotek ejer værket i en række andre udgaver, men har ikke hidtil haft et eksemplar af Valentin Pabsts tryk fra Leipzig 1548.

Dramatisk Bibliotek

Poul Reumerts samling er tilgængeligt Dramatisk Bibliotek. Ved teaterdirektør Preben Harris' mellemkomst har bibliotek fået overdraget skuespilleren Poul Reumerts efterladte samling af rollehefter og arbejds-papirer fra Fru Anna Reumert Bojsen-Møller.

Besøg

D. 5.-7. september var Orientalisk og Judaistisk Afdeling vært for det 12. Årsmøde i European Association of Sinological Librarians med 25 deltagere fra syv europæiske lande og to deltagere fra Kina. Udover den egentlige mødeaktivitet blev deltagere vist rundt i biblioteket med særlig vægt på den kinesiske samling.